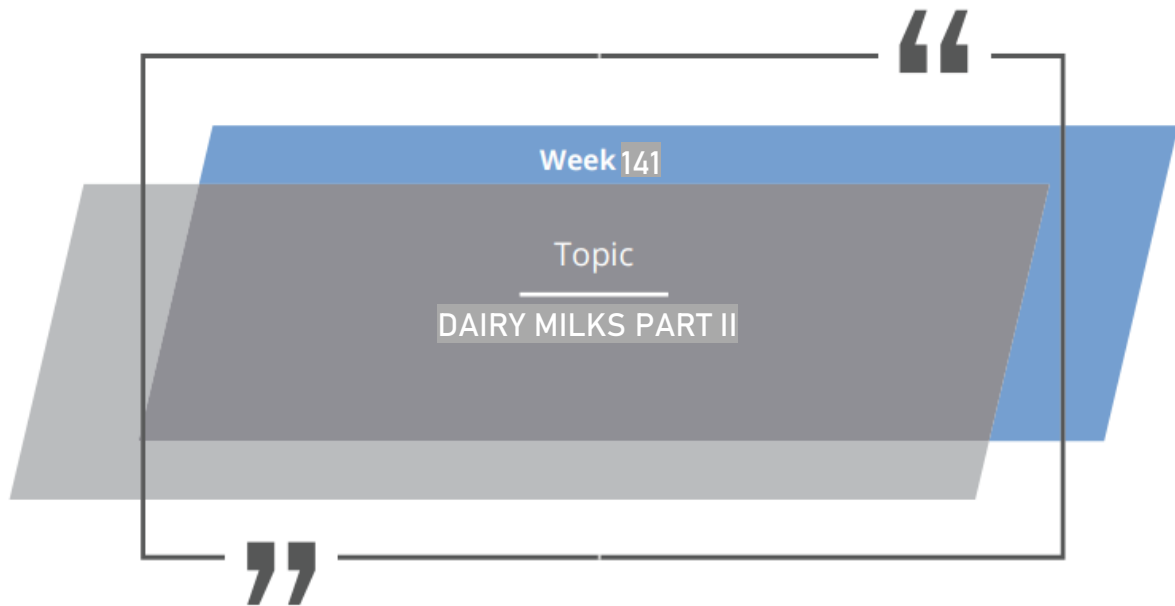

OU-D MILK

להצלחת נסים בן ברתא

Question:

What makes a product halav Yisrael?

Why would OU certify something that is not Halav Yisrael?

What is the room for leniency not to have Halav Yisrael?

Does the leniency apply outside of the country?

עבודה זרה דף לה:

אבל חלב מותר בחותם
אחד, כשר יין תבול סימן
חבית אסורים בחותם
אחד חליות מוריים
פת גבינה סימן חותם
מותרים בחותם אחד.
ושפואל אפר כשר יין
תבול אסורים בחותם
אחד, אבל מוריים חליות
נבית מותרים בחותם
אחד, וקירל כרוב: תיר
אין לוקחין בסוריא יין
ולא מוריים ולא תחבת
שאין בה סימן ולא מלח
סלקונדית בין שחורה
בין לבנה ולא גבינה
אלא מן המיטמה סימן
יפית מתיג וכולן אם
נמאיה אצל בעה"ב מותר
דלא שביק בעה"ב היתא
ואכיל איסורא וכו' ויתע
בן לוי דאמר שני
לו בעה"ב בביתו מותר
דבעה"ב סמא דאכיל
משרד ליה ולא שביק
היתא ואכיל איסורא.
מלח סלקונדית אסיקא
לדברי האוסר שחורה
ולבנה, סבי קרבי דגים
שחורים וקרבי דגים
לכנס טמאים כשרדין
בת, ואמר ר' אבהו משום
רבי חנניא בן גמליאל
וקן היה בשכונתו והיה
מחליק פניה בשומן חזיר.
עד שנינו בסיפא דמתני'
היי אלו אסורין ואין
אסורין איסור הנאה.
למעוטי מאי. לוחקיה

אמר רבי יוחנן לדברי האומר לבנה אסורה קרבי דגים לבנים טמאים מעורבין
בה לדברי האומר שחורה אסורה קרבי דגים שחורים טמאים מעורבין
בה לדברי האומר זו וזו אסורה זה וזה מעורבין בה אמר רבי אבהו משום
רבי חנניא בן גמליאל זקן אחד היה בשכונתו שהיה מחליק פניה בשומן
חזיר: הרי אלו אסורים: למעוטי מאי ^אלחוקיה למעוטי בידוע לרבי יוחנן
למעוטי מוריים וגבינת בית אונייקי וסתמא כר"מ: ^במתני' ואלו מותרין
באכילה יחלב שחלבו עובר כוכבים וישראל רואהו והרבש וההרבדניות
אע"פ שמגטפין אין בהן משום הכשר משקה ^גוכבשין שאין דרכן לתת
לתוכן יין וחומין ^דטריית שאינה טרופה ^הציר שיש בה דגה ^וועלה של
חילתית ^זחיותי גלוסקאות המגולגלין ר' יוסי אומר השלחין אסורין ^חהחנבים
הבאים מן הסלולה אסורין מן ^טההפתק מותרין וכן ^ילתרומה: ^{יא}תניא
להא דת"ר ^{יב}וישב ישראל בצד עדרו של עובר כוכבים ועובר כוכבים חולב
לו ומביא לו ואינו חושש היכי דמי אי דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא
ואי דאיכא דבר טמא בעדרו אמאי לעולם דאיכא דבר טמא ^{יג}וכי קאי חזי
ליה וכי יתיב לא חזי ליה מהו דתימא כיון דיתיב לא חזי ליה נחוש דלמא
מיתיי ומיירב ביה קמ"ל כיון דכי קאי חזי ליה אירתותי מירתת ולא מייערב
ביה: ^{יד}דבש ^{טו}למאי נחוש לה אי משום איערובי מיסרא סרי אי
משום בישולי עובדי כוכבים נאכל כמו שהוא חי אי משום גיעולי
עובדי כוכבים ^{טז}נותן טעם לפגם הוא ומותר: והרבדניות אף על פי
שמגטפות אין בהן משום הכשר משקה: ורמינהי ^{יז}הבוצר לגת שמאי
אומר ^{יח}הוכשר הלל אומר לא הוכשר ואורי ליה הלל לשמאי התם
קא בעי ליה למשקה הכא לא קא בעי ליה למשקה: וטריית שאינה טרופה:
^{יט}תנו רבנן איוו היא טריית שאינה טרופה ^ככל שראש ושדרה ניכר
ואיוו ציר שיש בה דגה יכל שכיבית אחת או שתי כילביות
שוטמות

חדים ואין להן חוט השדרה: ילניס. גדילה מאיליה ציר דגים טהורים ואם יש שם ציר ^{כא}

סממ' ר"מ היא: ^{כב}מתני' והרבדניות.
אשכולות של ענבים: ^{כג}שאינה טרופה.
שמיכרין חמיכות דגים: ^{כד}עלה של
חילתים. דהא לא מספקו לה בסכניה:
וויסי גלוסקאות המגולגלין יחיס
הכנסין ככלי עגול ומתחממין ועצמין
מאיליהן כעין גלוסקא. מגולגלין כמו
מגולגלת ^{כה}שנתחממו ונרשו מחמת שמן
ובלע"ז מול"ש. ובגמ' (דף מ:) סריך
פשיטא למאי נחוש לה: ^{כו}שלחין
אסורין. אומרים קמהדר. ובגמרא
(דף מ:) מפרש לה: ^{כז}מן הסלולה.
הנמכרין ככל לפני החנוני אסורין.
ובגמרא ^{כח}מפרש מפני שמוקף עליהן
יין: ^{כט}מן הספק. מקום כיטון של
חנבים מלוחין: ^למוסרין. דאין מוקף
עליהן עד שנתנו לפניה למכור:
וכן ^{לא}לתרומה. מפרש בגמ' ^{לב}שן:
גב' ^{לג}יושב ישראל ואפילו אין
רואהו: ^{לד}איערובי. שמא עירב בו
יין: ^{לה}הבוצר לגת. לדרך כגת
ולעשות מהן יין: ^{לו}הוכשר. לענין
טומאה במשקה הנולף הואיל ולכך
הן עומדין יחא ליה במאי דנפיק
מיידיהו. ודבדניות עגמן הן לאכילה:
^{לז}כל שראש ושדרה ^{לא}ניכרין. של כל
דג דג שהדגים ניכרין בראשן בין
טמא לטהור שהטמאים ראשיהן
דגים טמא אין כילבית גדילה בו:

שכחתי אומר חרבש.
כיון הנדף מן על גביהן
ואע"פ דחזיל ללמוד לארץ
ששוקת מן הסלים, נזירה
שמה יעבדו בקושיות
מיוספות (שם) דלע"ז דלא
דכא ליה במשקה הינא
ההם דכא ללמוד אלו
מכין לה ס' (תולין מ:).

Mishnah This Mishnah lists items of idolaters that are permitted even for eating.^[28]

חֶלֶב — **And these are permitted even for eating:** ^[29] וְאֵלוּ מִוְתָּרִין בְּאֵכִילָה — **And these are permitted even for eating:** ^[30] שֶׁחֵלְבוּ עֹבֵד בֹּכְבִּים וְיִשְׂרָאֵל רֹאֶהוּ — **milk that an idol worshiper milked while a Jew sees him;** ^[31] וְהֶדְבֵּשׁ — **and honey;** ^[32] וְהִדְבְּכָנוּיֹת אֵף עַל פִּי שְׁמֵנֶטֶפִּין — **and grape clusters even though they are dripping, they are not subject to the status of a liquid with regard to preparation for tumah;** ^[33] וְכִבְשִׁין שֶׁאֵין דֶּרֶכָן לִתֵּת לְתוֹכָן יַיִן וְחֹמֶץ — **and preserves into which they are not accustomed to put wine and vinegar;** ^[34] וְצִיר שִׁישׁ בֶּה דָּגָה — **and brine that has in it a kilbis fish;** ^[35] וְעֵלָה שֶׁל חִילְתִּית — **and the leaf of chiltis;** ^[36] וְהַמְּגוֹלְגָלִין — **and cakes of softened olives.** ^[37] רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר — **R' Yose says:** ^[38] הַחֲגָבִים הַבָּאִים מִן הַסְּלִילָה אֲסוּרִין — **Grasshoppers that come from the shopkeeper's basket are prohibited;** ^[39] מִן הַהֶפְתֵּק — **but those that come from the storage area are permitted.** ^[40] וְכֵן לְתֵרוּמָה — **And the same applies to terumah.** ^[41]

Gemara The Gemara comments regarding “milk that an idol worshiper milked while a Jew was watching him,” the first item mentioned by our Mishnah:

תְּנִינָא לֵהָא דְתֵנוּ רַבָּנִין — **We have thus learned in our Mishnah that which the Rabbis taught in the following Baraisa:** ^[42] יוֹשֵׁב יִשְׂרָאֵל בְּצֶד עֶדְרוֹ שֶׁל עֹבֵד בֹּכְבִּים — **A JEW MAY SIT ALONGSIDE THE IDOL WORSHIPER'S HERD,** ^[43] וְעֹבֵד בֹּכְבִּים חוֹלֵב לוֹ וּמְבִיא לוֹ — **AND THE IDOL WORSHIPER MAY MILK an animal FOR HIM AND BRING the milk TO HIM,** ^[44] וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ — **AND [THE JEW] NEED NOT BE CONCERNED** that the milk is not kosher.

The Gemara first analyzes the Baraisa:

הֵיכִי דְמִי — **What is the case?** ^[45] אִי דְלִיבָא דְבָר טָמֵא בְּעֶדְרוֹ — **If the Baraisa refers to where the Jew has determined that there is no non-kosher [animal] in [the idol worshiper's] herd, פְּשִׁיטָא — it is obvious** that the milk is permitted, and there would be no need for the Baraisa to tell me this. ^[46] וְאִי דְאִיבָא דְבָר טָמֵא בְּעֶדְרוֹ — **And if the Baraisa refers to where there is a non-kosher [animal] in [the idol worshiper's] herd, אָמַי — then why** should it be permitted if the Jew is merely sitting alongside the herd and does not see which animal

is being milked?^[44]

The Gemara explains:

לְעוֹלָם דְּאִיכָּא דְּבָר טָמֵא — **In fact**, it must be that the Baraisa refers to **where there is a non-kosher [animal]** in the idolater's herd. וְכִי קָאִי חֲזִי לֵיהּ — **And** the Baraisa refers to a case where **when [the Jew] is standing, he can see [the idol worshiper]** milking the animal, לֵיהּ חֲזִי לֵיהּ — **but when he is sitting, he cannot see him**. מַדּוּ דְּתִימָא בֵּינָן — **You might have said that since when he is sitting he cannot see [the idol worshiper]** milking the animal, נִיחוּשׁ דְּלָמָּא מִיִּיתִי וּמַעְרַב בֵּיהּ — **we should be concerned that perhaps [the idol worshiper] will bring milk from the non-kosher animal and mix it in**. קָא מְשַׁמֵּעַ לָן — **The [Baraisa] therefore informs us that** כֵּינּוּן דְּכִי קָאִי — **since when [the Jew] stands he can see [the idol worshiper]**, אִירְתוּתִי מִירְתָּת, חֲזִי לֵיהּ — **[the idol worshiper] is afraid of being caught and will not mix in any non-kosher milk**.^[45]

43. The Gemara asks only why the Baraisa should have to teach that the Jew's sitting alongside the herd is sufficient in this case; it does not ask why his sitting there should be needed altogether. This implies that even if the idolater has no non-kosher animal in his herd, a Jew must still at least be sitting there during the whole milking process for the milk to be permitted (*Mordechai*; see also *Beis Yosef*, *Yoreh Deah* 115).

The reasoning behind *Mordechai's* ruling is subject to a fundamental debate among the Acharonim: *Pri Chadash* (*Yoreh Deah* 115:6) writes that a Jew must be sitting there to ensure that the idolater does not depart to obtain non-kosher milk from another farm. Accordingly, where there are no non-kosher animals in the entire area, or where non-kosher milk is more expensive than kosher milk, there is no need to have a Jew sitting there. *Chasam Sofer* (*Responsa*, *Yoreh Deah* §107), though, disagrees with this way of understanding *Mordechai*. According to *Chasam Sofer*, even when there is no concern of milk coming from a non-kosher animal, a Jew must be in the vicinity of the milking. For when the Rabbis instituted a prohibition against the milk of an idolater, they instituted it in all cases where there is no Jew attending the milking — even if there is no non-kosher milk in the entire area. A similar understanding of *Mordechai* is expressed by *Radvaz* (cited by *Pri Chadash*), *Mateh Yehonasan* (to *Yoreh Deah* 115:1), and *Igros Moshe* (*Yoreh Deah* end of I:46).

44. [Even though we learned [above \(35b\)](#) that non-kosher milk can be identified through its yellowish color, we must still be concerned that the idolater added a small amount of non-kosher milk to the kosher milk, in which case the color of the mixture would remain white.]

45. Since the permit is based on the idolater's fear of being caught, it applies only where the idolater is aware that the Jew may not consume milk of a non-kosher animal; otherwise the idolater would not be afraid to mix in non-kosher milk (*Meiri* to the Mishnah above, 35b; *Tur*, *Yoreh Deah* §115).

This Baraisa is supported by our Mishnah, which also permits the milk of an idolater if the Jew is present and merely *able* to observe the milking (see above, [note 30](#)). The fact that the idolater is afraid that he might be observed at any moment is equivalent to the Jew's actual observation of the entire milking process.

וְאִמְנָם בְּשֵׁי פִיקוּם הַמַּמְשָׁלָה עַל הַחֶלֶב שֶׁלֹּא יַעֲרִצוּ חֶלֶב עִמָּא
וְהֵם לַפּוֹסִים לַפּוֹשֵׁשׁ עַל הַצִּיּוּף, יֵשׁ מִקּוֹם לִמְרָ דְכוּ
כַּסְפָּחוֹת הַחֹלְצוֹת דְּמִירְתָּחוֹת, וְכִיּוֹשֵׁב בְּלֹד הָעֵדֶר וְכַשְׂחוֹל עֹמֵד
הוּא רֹאכֵה, וְהַפְרִיחַ כֶּתֶב דָּאס חֶלֶב עִמָּא בִּצְדָקָה יֵשׁ לְהַחֲדִיר כְּמוֹ
בְּמִירְיִים כִּיּוֹן דְּהַחֲדִירוּ חֲבָמִים חֶלֶב בְּזִמָּן שְׂחוֹל מְבֹרֵר שְׂהָרִי לְחַד
לִישְׁנָה הַחֲדִירוּ לַעֲשׂוֹת גְּצִינָה, וְאִף לְמֵאִי דְקִי"ל לְאַסּוֹר הֵייוּ מִשּׁוֹם
חֶלֶב דְּצִינֵי אֲטַפִּי, אֲבָל אִם כִּיֵּה אֲפֻשֶׁר לְהַבְעִיָּה מִחֶלֶב עִמָּא
לֹא הֵיוּ אוֹסְרִין וְכֵן הַחֲדִירוּ בְּאֵין צַעֲדֵרוּ עִמָּאֵה וְיוֹשֵׁב בְּלֹד הָעֵדֶר
וְכִמוֹ שֶׁבְּאַרְיֵךְ הַפְּרִיחַ, וְכֵן דָּאסֵרוּ בְּאֵין צַעֲדֵרוּ עִמָּאֵה וְאִיטֵי
יֹשֵׁב בְּלֹד הָעֵדֶר וְכַמֶּשֶׁ"כ הַמְרֹדְכִי וְכַמֶּשֶׁ"ד בְּשֵׁם רַש"י, כִּיּוֹן דְּחֲשִׁיב
כְּחֶלֶב הַמוֹפְקֵד בִּיד נֹכְרִי וְכַמֶּשֶׁ"כ לְעִיל וְחִיּוּשִׁין דִּיקָה חֶלֶב מִן

The *Chazon Ish* (Y.D. 41:4) associates the idea of relying on government supervision with the reasoning of the *Pri Chadash*. According to the *Chazon Ish*, then, the *Chatam Sofer* rejects relying on government supervision in this context. We must clarify, though, that the *Chazon Ish* himself is quite inclined toward the view of the *Pri Chadash*, although he does not rule explicitly in accordance with it. The *Chazon Ish's* brother-in-law, Rav Yaakov Kanievsky, clarifies (*Krayna D'igrata* 2:123) that the *Chazon Ish* relied on the *Pri Chadash* to permit frail individuals to drink powdered milk in difficult wartime years when milk was not readily available in *Eretz Yisrael*. Thus, the *Chazon Ish* essentially accepts the view of the *Pri Chadash*, although he does so only in a case of great need.

חֲלָקָה יוֹרֵה דְעָה - סִימָן דָּה יַעֲקֹב

וְהָיָה קִיפּוּר לִי הַרֵב הַיָּד ר' מִשֶּׁה קָלָלָאוּ וַיִּשְׁטִיק, כְּכֹד
הַר"ח, שֶׁהוּא שָׁלַל לְהַחְזוֹ"א ע"ז שְׁאוֹתֵרֵי עֲלִיו
שֶׁהַחֲדִירוּ חֶלֶב עֲכו"ם, וְהַשִּׁיב בֹּהַ הַלְשׁוֹן מִה עוֹד יֵאָמְרוּ
עָלֵי, בְּקִרְבֹּב יֵאָמְרוּ עָלֵי שֶׁאִי מִתִּיר ח"ו גַּם א"א -
וְהַעֲדִי לִפְנֵי אִישׁ מִהֵיוֹן בְּיוֹתֵר, שֶׁשָּׁאֵל לִחְזוֹן אִישׁ עַל
הַשְׁמָנָה (קִיטְעֵעֵנֶג) שֶׁל עֲכו"ם, וְאָסֵר לוֹ בְּפִירוֹשׁ. וְגַם
הַעֲדִי לִפְנֵי עוֹד אִישׁ אַחֵר מִהֵיוֹן בְּיוֹתֵר שֶׁאָסֵר בְּהִירְאָתוֹ
חֶלֶב עֲכו"ם אִף לִקְטֵן בֶּן ה' שָׁנִים. וְכִנְרָאָה מִה שֶׁכֶּתֶב
בְּסִפְרוֹ הַג"ל, הוּא רַק בְּדֶךְ שֶׁקָּלָא וְעָרִי וְכַלְשׁוֹ שֶׁ
יֵשׁ תְּקוּם לְעוֹמֵר. וְכִנְרָאָה לֹא הֵבִיאוּ לוֹ שֶׁשׁ שׁוֹם חֲדָשׁוֹת,

דְּחִי לֹא יוֹדֵעַ מִדַּעַת הַפְּרִיחַ חֶלֶב לֹא נֶאֱסָר בְּחִנּוּן,
וְהַשְׁדִּיחַ (מַעֲרַכַת חֶלֶב) הַג"ל מִבִּיא בְּאִרְכּוּהָ כָּל הַשִּׁיעוֹת
בְּפִרְעוֹת שֶׁהִרְבֵּה קוֹבְרִים דְּנֶאֱסָר בְּחִנּוּן, וְהִרְבֵּה קוֹבְרִים
לֹא. אֲבָל עוֹבְדָא דְּמִלְתָּא אֵין מִי שִׁיכָחִישׁ, מִדְּדוֹר דוֹרוֹת
בְּכָל הַמִּקְוֹמוֹת וְאִף בְּעָרֵי סָפֵר (חוּץ מֵאַחַה מִקְוֹמוֹת
בְּסִפְרֵד וּמִבְּזוּאֵר בְּשִׁד"ח הַג"ל) אֲזִי נוֹהֲגִין לִאֲסוֹר,
וְעַל זֶה כֶּתֶב שְׁפִיר הַחַת"ם (קַמֵּן ק"ז הַג"ל) דְּמִלְתָּא
קוֹלֵן חוֹמְרוֹ, דִּישׁ חֲשַׁשׁ נִדֵּר דְּאוֹרִייתָא, וְזִמְהָ לֹא נִגַּע
הַחְזוֹ"א כָּל בְּסִפְרוֹ (גַּם י"ל, דְּכָל הַשְּׁקָלָה וְעָרִיָּה קִאִי רַק
עַל הַאֲבָקָה חֶלֶב לֹא הִתֵּה בְּכָל הַגְּזִירָה דְּנֶאֱסָר בְּחִנּוּן).

תשובות חלק א והנהגות

סימן תמא

שאלה: חומר איסור חלב עכו"ם.

יש סומכין על רבינו החזו"א זצ"ל שכתב (יריד סימן מ"א סק"ב) דבמקום שיש פיקוח ממשלה לא לערב בחלב מין אחר יש להתיר חלב עכו"ם דהוה כשפחות דמרתחות, אבל שמעתי מהגאון רבי ישראל וועלץ זצ"ל ששאל פי רבינו החזו"א זצ"ל, והשיב שאין דבריו למעשה כלל אלא לילדים קטנים או יולדת חוץ שלשים.

וידועים דברי הגר"א זצ"ל בענין מים אחרונים שחז"ל לא גילו אלא הטעם הפשוט, אבל יש לתקנותיהם טעמים נוספים, וגם כאן בחלב עכו"ם מקובל שאין הטעם משום חשש חלב טמא לבד, אלא כנראה גם כדי להכדיל אותנו מעכו"ם, ועל יינם גזרו אף בנגיעה ובחלב גזרו שצריך שמירה, וכן הביא הגה"ק רבי חיים מצאנז זצ"ל בשם חמיו ה"כרוך טעם" זצ"ל שקבלה בידו איש מפי איש שזוהו תקנה קדומה ולא רק מהטעם שפירשו שהוא משום חשש חלב טמא. וכן כתב בערוך השלחן סי' קט"ו סי"ו שכך מקובל מגדולי הדורות ועיי"ש מעשה נורא מענין זה.

ויש להקפיד מאד על אסור חלב עכו"ם, והאדמו"ר רבי יוסף יצחק מלובביץ זצ"ל קבלה בידו שהשותה חלב עכו"ם פוגם אצלו באמונה, ואבות אבותינו הקפידו מאד מטעם כמזכיר, ודי בזה להעיר לאלו שהתירו כאן, ומוסרים הכשר למצרכים עם חלב עכו"ם מפני שיש פיקוח ממשלתי, אבל בלאו הכי היתר זה אין בו ממש היום, שאפילו ימצאו שם חלב מעורב יקנסו אותו קנס ממון מועט כנגד הריח התמידי שיש להם מזה ועיי"כ לא מירתת, ולא נקרא בזה שמירה.

והשוותים גם היום חלב עכו"ם וסומכין על פיקוח ממשלתי חסר בהם יראת שמים, ועליהם וכיוצא בהם אני קורא "מי ששותה חלב עכו"ם וסומך על המכשיר אינו ראייה שאין בו יראת שמים, אבל מי שאין לו יראת שמים הוא שמחפש לזה היתר".

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן מז

ומש"כ כתר"ה לשון לאלה המזדהרים מסתם חלב הבא מנכרים תמוה דהאלו שאין נזהרין מת"ח ויר"ש הוא רק מחלב של הקאמפאניעס מטעם גדול שמירתתי לערב אף משהו מצד השגחת דיני המדינה שעונשין ע"ז ובמירתת לא גזרו כי הא דישאל יושב בצד עדרו של עכו"ם שמותר אף דלא חזי ליה כיון שיכול לראותו כשיעמוד מירתת בע"ז דף ל"ט ועיין ברמב"ם פ"ג ממ"א הי"ז לכן סברי דגם במירתת זה של עונש חוקי המדינה לא הי' בכלל הגזרה ולע"ד מסתבר שהדין כמותם. אבל ליקח חלב מפארמער נכרי נזהרין כל ישראל בני אשכנז דלא כרדב"ז ופר"ח ועיין בחת"ס סימן ק"ז ועובדא דכתר"ה איירי בפארמער. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן מז

ובדבר החלב של הקאמפאניעס במדינתנו אשר יש פקוח הממשלה ואם יערבו חלב בהמה טמאה יענשו וגם יסגירו את העסק שלהם שלכן ודאי מירתתי מלערב יש טעם גדול להתיר אף בלא שיטת הפר"ח משום דהעיקר ידיעה ברורה הוא כראיה ממש כהא דשבועות דף ל"ד גם לעדות דממון. וגדולה מזה איתא בתוס' יבמות דף מ"ה בשם יש מפרשים גם לדין ראיית ב"ד לטבילת גר עיין שם. וזהו גדר אכן סהדי שמצינו בהרבה מקומות. ואף לעדי קיומא דקידושין שאף שלא ראו אלא היחוד הוא כראיה ממש ונעשית א"א גמורה אף לחייב מיתה להבא עליה אחר אח"כ ושלא לתפוס בה קידושין אחרים. ויותר מזה חזינן דאף אכן סהדי פחותה מזו כהא דחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות שהוא כראיה ממש ונחשב כהוו עדים לקיומא אף לקולא לענין שלא להצריכה גט מהשני בקטנה שלא מיאנה והגדילה וניסת לשני בכתובות דף ע"ג ושמואל לא פליג אלא משום שאין אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום וע"ד קידושין הראשונים בועל עיין שם, אף שאין בועל ביאת זנות הוא רק לרוב בנ"א ומ"מ נחשבה ידיעה זו כראיה ואף שצריכין אנו לעוד דבר דהוא רק ידיעה דהא לא ראינו רק יחוד ולרב הוא עוד תלאת שהם רק ידיעות שאף שסובר אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום ודאי איכא מעוט שאין יודעין גם לדידיה כיון דאיכא מ"ד שסובר דאין אדם יודע עיין בתוס' גיטין דף מ"ה משום שאין לומר שתהיה פלוגתתם רחוקה אך מ"מ מצד הרוב היודעין שאין קידושי קטנה כלום והרוב שאין בועלין ביאת זנות והרוב שביחוד יש גם ביאה אף שאיכא ג' מעוטים כנגדם שאף אם נימא כמעוט אחד לא היו קידושין מ"מ נחשב לרב כעדים לקיומא ממש שבעיל לשם קידושין אף לקולא שלא יתפסו קידושי השני וגם שמואל מודה בעצם הדין כדלעיל אלמא דישי ידיעה דין ראייה ממש.

ויש ידיעה שאף בנפשות נחשב ראי' דבמנאפים עד שיראו כדרך המנאפים אף שהחויב הוא רק אם הכניס כמכחול בשפופרת שלא ראו זה. ומשמע מרש"י ב"מ דף צ"א שכתב דלא הזקינתן תורה להסתכל כ"כ, דבכה"ג ברוצח ושאר מיתות לא היו מחייבין מיתה ורק במנאפים לא הזקינתן תורה להסתכל ומחייבין אותן מיתה אף שאינה ראייה. וא"כ צריך לומר שבעצם ידיעה היא כראיה גם לגבי נפשות ולכן נהרגין במנאפין ורק בשאר מיתות הוא גזה"כ שלא ידונו ע"פ ידיעה ולכן במנאפין שהיה נמצא שלא יהרגו לעולם כדאיתא בספ"ק דמכות סובר שמואל דמוכרחין לומר דבמנאפין נהרגין ע"פ ידיעה זו ולית בהו גזה"כ זה לענין ידיעה זו אבל אם ידיעה לא היה בעצם כראיה איך שייך לומר שיהרגו כדרך המנאפין דהא עכ"פ לא ראו וליכא עדים אלא ודאי שבעצם הוא כראיה לכל דבר רק שנתחדש דבנפשות לא ידונו ע"פ עדות ידיעה ובמנאפין לא נתחדש לענין ידיעה זו.

ר"ח מנ"א תשי"ד. להנ"ל.

ובדבר מה שכתבתי שהרוצה להקל בחלב של הקאמפאניעס שהם תחת השגחת הממשלה יש לו טעם גדול משום שידיעה נחשבה כראיה ולא היה זה בכלל האיסור כיון שאסרו רק באין ישראל רואהו הוא טעם גדול. ואף שכת"ר שלח לי תשובה מפקיד השלטון שהעונש ע"ז הוא רק מעשרים וחמשה עד מאה דאלאר וגם הם מקבלי שוחדא, לא נתבטלה בזה הידיעה משום דאין להם בשביל מה לעבור ולהעניש וליתן שוחד דאין להיות מזה ריוח שימסרו נפשיהו ע"ז דכיון שאסור מדיני הממשלה לערב, ודאי כשירצו ליקח פועלים לחלוב סוסים וגמלים וחזירים יצטרכו לשלם להם הון רב וגם לשחד כל הפועלים שיש להקאמפאניעס שישתקו וגם לשחד למשגיחי הממשלה שאף ששחד הוא דבר המצוי מ"מ בדבר פרסום כאצל הקאמפאניעס שאין עושין בעצמן אלא ע"י פועלים הוא דבר קשה שייראו מליקח שחד ואם יעלה בידו ליתן להם שחד צריך להון רב ונמצא שאין שייך שיהיה לו ריוח מזה ובלא ריוח הא מפורש בגמ' שאין לחוש לערובי בע"ז דף ל"ד קיסתא דמורייס בלומא קיסתא דחמרא בד' לומי וכן הוא בתוס' ע"ז/דף ל"ב. ורק שיש לחוש שמא יש לו מעט חלב טמא שא"צ לפועלים ויערב באופן שלא יבינו העוסקים שהוא רק ריוח משהו ובפרט לגבי מסחר של אלפים שודאי בשביל מירתת מדיני הממשלה אף בשביל עונש קטן לא יערב, ובפרט שאם יעבור איזה פעמים ודאי יקחו ממנו הלאייסענס שיהיה מוכרח לסגור העסק כמו שנוהגין בהרבה דברים שאם אין מועיל עונש ממון עונשין בלקיחת הלאייסענס שהוא סגירת העסק. ולכן אף שאין לא נימא דברים ואומדנות מעצמנו אבל אומדנא זו דמירתת וכן שאין לחוש לעירוב כשאין ריוח הוא מפורש בגמ' והחשבון שאין ריוח זה ודאי יכולין גם אנחנו לחשוב.

ומה שרצה כת"ר לומר שאולי הצריכו דוקא כגדר עדים לקיומא, זהו דבר שלא ניתן להאמר דהא אף להמרדכי דמסיק דאף באין דבר טמא בעדרו צריך לכה"פ הישראל לישב מבחוץ, הרי עכ"פ אינו יכול לראותו והטעם שצריך לישב לכה"פ מבחוץ הוא משום דיש לחוש שמא יצא העכו"ם מהעדר ויזייף ומתחלה צריך לראות שלא היה להעכו"ם חלב טמא מוכן מאיזה מקום אחר כמפורש בד"מ וב"ח וש"ך סק"ח אבל אם יהיה מציאות שאין לחוש לזה לא היה צריך לכלום אף שאין כאן ראיה וכמו שסגי אף להמרדכי ביושב מבחוץ אף שאין יכול לראותו אלמא דהוא ראיה לברורא ולא לקיומא.

Rav Moshe Feinstein (*Teshuvot Igrot Moshe* Y.D. 1:46-48), however, presents two different arguments to defend the lenient practice.⁷ In fact, Rav Moshe writes (*Teshuvot Igrot Moshe* Y.D. 1:46) that the custom of Ashkenazic Jews is not to follow the *Pri Chadash*. Hence, he forbids purchasing milk directly from a non-Jewish farmer whose milking process is completely unsupervised. One argument is that in America, where the government supervises the milking process to ensure that only cow's milk is being sold, even the *Chatam Sofer* would permit consuming *chalav akum*. This is because Halachah, in the context of the laws of testimony, equates clear and certain knowledge of an event with seeing an event (see *Shevuot* 34a). Our knowledge that the government monitors the milk in this country is the equivalent, argues Rav Moshe, of watching the milking process ourselves.

Rav Moshe's second argument is based on the Gemara (*Avodah Zarah* 39b) that states that the Jewish supervisor need not constantly watch the milking, for as long as he has easy access to view the milking, the milk is acceptable. This is because the non-Jew milking the cow is afraid (*mirtat*) to introduce non-kosher milk, lest the Jew see him. It seems clear that as long as the non-Jew is afraid to put non-kosher milk into the kosher milk, one is permitted to consume the non-Jew's milk. Hence, Rav Moshe asserts (*Teshuvot Igrot Moshe* Y.D. 1:46), "In any case in which there is fear of government penalty, this rabbinic prohibition does not apply."

Many of the great twentieth-century authorities consider reliable government supervision as a factor in their rulings. These authorities include the *Chazon Ish* (Y. D. 41:4, though see below), Rav Tzvi Pesach Frank (*Teshuvot Har Tzvi* Y.D. 103, discussing powdered milk),⁸ Rav Frank wrote his responsum in the summer of 1944, a very trying period in Eretz Yisrael. He does not specify, though, whether his ruling applies only in such a case of great need or in all cases. Additionally, Rav Frank rules leniently because powdered milk, unlike regular milk, was never included in any prohibition. He does not address the permissibility of regular milk, as that issue was not presented to him. Rav Yosef Eliyahu Henkin (*Teshuvot Ivra* 43), and Rav Yaakov Kaminetzsky (*Emet L'yaakov Al Shulchan Aruch* p. 308).⁹

Even Rav Moshe Feinstein writes in his many responsa on this topic that a *ba'al nefesh* (someone who is very meticulous in his halachic observance) should follow the strict opinion on this issue, as we shall discuss.¹⁵

Despite Rav Moshe Feinstein's lenient ruling, it is well known that he encouraged people, both in writing (*Teshuvot Igrot Moshe* Y.D. 1:47) and orally, to drink only *chalav yisrael* milk.¹⁶ See *Teshuvot Igrot Moshe* (Y.D. 2:35), where Rav Moshe strongly urges Yeshivot to serve only *chalav yisrael* milk despite the expense and economic difficulty involved in doing so, since "This also is part of a Jewish education - to teach that it is proper for *bnei torah* (those exceptionally dedicated to Torah life) to be strict even when there is only a mere concern for violating a prohibition, since from this they will realize how one must fear violating Torah prohibitions." The primary reason for this is the Gemara's principle ([Beitzah 5a](#)), "*Davar sheb'minyan tzarich minyan achein l'hatiro*," which means, effectively, that a rabbinic edict applies even if its reason no longer applies. This point is strongly emphasized by the *Chatam Sofer* in his aforementioned responsum concerning *chalav yisrael*. Although the *Pri Chadash* argues that the decree against *chalav akum* was not a *davar sheb'minyan* (i.e. there was no formal prohibition in situations in which there was no practical concern for a mixture of non-kosher milk), the custom in most pre-war communities in Europe was not to rely on the *Pri Chadash*.

What about the schools should they serve non halav yisrael?

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן לה

בדבר חלב הקאמפאניעס שבמדינתנו, בדבר להשכיר שני חדרים אחד לפני ואחד לפניה כשיועד בעה"ב שאינם איש ואשתו אם יש להחמיר בדור פרוץ, בדבר שתי חגורות ב' מנ"א תש"ל. מע"כ ידידי מוהר"ר יוסף דוד ליינער שליט"א.

בדבר חלב הקאמפאניעס שבמדינתנו שבארתי בספר אגרות משה סימן מ"ז בחיו"ד שליכא איסור חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו, אבל מ"מ מן הראוי לבעלי נפש להחמיר, שמטעם זה ודאי ראוי למנהלי ישיבות קטנות שיתנו להתלמידים חלב של אלו הקאמפאניעס שמעמידין ישראל לראות החליבה, ואף שהוא ביוקר מעט שלהישיבות עולה זה סך גדול במשך השנה והמצב של הישיבות דחוק בשנים אלו שבשביל זה מקילים באיזו ישיבות, מ"מ כדאי להחמיר כי גם זה הוא מעניני חינוך ולמוד שידעו שכדאי וראוי לבני תורה להחמיר אף כשיש רק חשש איסור, דמזה יתבוננו לראות איך לירא מאיסורין, וכל הוצאות הישיבה הרי הוא כדי לחנך דור נאמן לה' ולתורתו, ומעניני חינוך אין לצמצם. אבל במקומות הרחוקות שאין שם קאמפאניעס מחלב שישראל רואהו, והוא דבר קשה מאד להשיג חלב שישראל רואה בשעת החליבה אף ליחידים אין להם להחמיר.

Hacham Ovadia:

בספר ילקוט יוסף הלכות איסור והיתר (סימן פא סעיף יא) שכתב: יש אומרים שבארצות שקיים בהם חוק האוסר לערב סוגי חלב זה בזה, אפשר לשתות חלב עכו"ם. שהגוי חושש מלערב חלב טמא עם החלב הטהור. ויש חולקים ואינם סומכים על חוק המדינה בחשש לתערובת של איסור תורה, וגם מחשיבים איסור זה ככל גזירות חכמים דאף שבטל הטעם לא בטל הדין. ולדינא, ראוי ונכון להחמיר שלא לשתות חלב עכו"ם זולת במקום חולי או לתינוקות. ומכל מקום הדריש בחוץ לארץ בקביעות וקשה להם להחמיר בזה, וגם אין באפשרותם להשיג חלב ישראל, הסומך על דברי המקילין יש לו על מה לסמוך, גם שלא במקום חולי (ויעויין שם בעמוד צג שהעיד על אביו הגר"ע יוסף זצ"ל שבביקוריו בארצות הברית החמיר על עצמו שלא לאכול מאכלי חלב גוי, אף שחוק המדינה שם אוסר לערב סוגי חלב).

Rav Ovadia Yosef (*Teshuvot Yechaveh Da'at* 4:42) rules in accordance with the strict view despite the fact that the two primary advocates of the lenient view, the Radbaz and the *Pri Chadash*, are among the most authoritative Sephardic halachic authorities. Rav Ovadia bases his ruling on the Chida (*Shiyurei Berachah* 115:1), who records that the custom in *Eretz Yisrael* and its environs was to follow the strict opinion (as we quoted above from the *Darchei Teshuvah*).¹³ *The Shiyurei Berachah adds that if a community does not have an established practice, it should adopt the stringent position.* Indeed, Rav Mordechai Eliyahu writes (*Kol Tzofayich* 145) that even those who observe only the standard level of kashrut (not *mehadrin*)¹⁴ *The Israeli Chief Rabbinate maintains two levels of kashrut certification: basic kosher and mehadrin, the latter being for those who wish to abide by stricter halachic standards.* should scrupulously avoid relying on the lenient opinion in this matter.

Milk has *Cholov Yisroel* status when the milking and bottling is done under the supervision of a reliable Jewish person who ensures that the milk is only coming from a kosher animal. In general, the OU follows the opinion of Rav Moshe Feinstein zt"l, and others, that government inspection of dairies is equivalent to a *Mashgiach's* supervision, whereby the status of the milk from these dairies is halachically equivalent to that of *Cholov Yisroel*. Not all *Poskim* accept the position of Rav Moshe, and those who follow the more stringent opinion should only use OU products which are specifically labeled *Cholov Yisroel*, an indication that the milking and bottling were supervised by a *Mashgiach*.

Regarding Sachlav

יו"ד סחלב שצושים מחלב חטה וסוקר
 וחלב ומעט קחלב שלא היה
 מימי קדם בארצנו כי אם מזמן עשרה שנים מ"מ
 שגששו מוכרים וקונים ממנו . והתחילו בני ישראל
 לקנות

לקנות מהגוים ממנו והחלב חטה הוא שיעור
 חומש . ושני חומשים סוקר ושני חומשים חלב .
 ולבאורה נראה דיש בו ב' אסורים אסור בשו"ג
 מחמת החלב חטה שאינו נאכל כמות שהוא חי
 ואינו נתון לדבק אלא להטעים ולהכשיר המאכל
 ובכר ידעת מ"ש לעיל בס' א' דהקמח או החלב
 חטה אעפ"י שהם מעט מוכרים אחרים שמעורבין
 עמו נקרא עקר וכמו שבענין הכרכות העלינו
 עפ"י דברי מר"ן . בסעיף א' בדיון ברכת הראתה
 שמכרכין עליה כמ"מ כן הוא בדיון בשו"ג וקרא
 עקר ויש בו משום בשו"ג כל שאינו עשוי לדבק
 וא"כ מן הראוי לאסרו משום בשו"ג . ואסור
 השני הוא משום חלב שחלבו גוי ואין ישראל
 רואהו שהוא אסור שמה ערב בו חלב טמא ואע"ג
 דחלב טמא אינו מצוי בעדרו . מ"מ הגזירה
 במקומה היא עומדת ואין ב'ד יכול לבטל דברי
 ב"ד חכרו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמניין
 והאובלו מכין אותו מכת מרדות . ומבואר אסורו
 בדברי הטור י"ד סו' קט"ו בדיון חלב וגבינה
 וחמאה של גוים ואע"ג דחלב טמא אינו נקפא
 מ"מ עם החלב חטה הוא כבשול נקפא ואינו
 דומה לפתיתי לחם שככותה שאינם מקפאים החלב
 טמא לפיכך מותר מאחר שנקפא כמ"ש הד"מ
 בשם רש"ל בסו' זה . ואין לטעון ולומר שהחלב
 בטל כרוכ כנגד הסוקר והחלב חטה . שטעם
 החלב ניכר לעין כל ואינו בטל . וכמ"ש מר"ן
 ז"ל בתחילת סו' נ"ח בדיון אסור שנתערב בהיתר

ישעמנו קפילא ארמאה ויתכרר הדבר מדבריו אם
 יש בו טעם או לאו ע"ש. והרב ט"ז בסי' קט"ו
 כדיון גבינות הגוים בס"ק ו' כתב דאסור דרכנן
 אינו בטל ברוב פן יפרטו להקל וכתב זה מאס
 הדשכ"א והמ"מ בשם האחרונים בדעת הראב"ד.
 וא"כ אסור החלב שחלבו גוי ואין ישראל רואיהו
 במקומו עומד ואין לו היתר כלל. אבל אסור
 הרחשון של החלב חטה שאינו נאכל כמות שהוא
 חי. ואעפ"י שהוא מעט נחשב שהוא עקר פנו"ל
 ויש בו כש"ג. יש טעם להתירו שהחלב הזה הוא
 דך מאר. ושתיים אותו דרך שתיה. וכדיון ברכת
 הראחה בסעוף א' הודעתיו מהש"ס דברכות ומדברי
 הרמב"ם ז"ל ומר"ן ז"ל בא"ח סי' ר"ח ק"ו. שכל
 דבר שהוא דך וראוי לשתייה מכריזין עליו שהנ"כ
 והתו' ז"ל פסקו במס' ע"ז דף ל"א ע"כ בד"ה
 ותרויהו דכל דבר שיש בו תערובת קמח ואעפ"י
 כן ברכתו שהנ"כ אין בו משום כש"ג. דכמו
 שהקמח בטל לענין הכרעה. כן הוא בטל לענין
 כש"ג. וכתב זה הכ"י בסי' קי"ד. ופסקו כן
 הרא"ש והר"ן והש"ך וט"ז שם ואפ"ח בסי' קי"ב
 ס"ק י"ב כתב בכללים דבר זה כמו שהודעתיו
 דבריו בכלל יו"ד. וא"כ מזה הכש"ג יש טענה
 להקל. אלא שנשאר אסור חלב שחלבו גוי ואין
 ישראל רואהו. שהוא אסור. וא"כ נתכרר הדבר
 שאסור לקנותו מהגוים. ולא עוד אלא אפילו
 מישראל אם ידוע שהוא קונה במזומן מן הגוי
 מכלי ראות את החליבה לפניו כמו שהעידו על

כמה מהמוכרים עמי הארצות שהם לוקחים חלב
שחלבו הגוי ואין ישראל רואהו ואסור. ואע"ג
דאמרינן עד אחד נאמן באסורין. דוקא אם ואמר
שחלב לפניו והוא אדם כשר ואינו מקיל באסורי
ובמילי דרבנן ושומר פיו ולשונו משבועות שקרים
ונכול פה. וכפרט בדבר שאסורו קל בעיניהם.
שיטענו שאין חלב טמא מנוי בעירנו. שאנחנו
אוכלים לבן שהוא יוגרטי מהגויים. ומה הפרש יש
בניהם. והגידו לי שביום ש"ק הביא הגוי חלב
להישראל המוכר סחלב כדי לבשלו כליל מש"ק
והוכיחו אותו על זה ולא הטה און מחמת שהוא
עם הארץ. ומי יתן לו ת"ח וינשכנו כחמור.
ובח"מ סל"ד סי"ג פסק מר"ן וז"ל וכל עם הארץ
בחזקת שהוא פסול לעדות עד שיוסזק שהוא הולך
בדרכי ישראל. ואוי לנו כמה וכמה אנו נכשלים
בדברים האסורים המקורים ביד עמי הארצות
כגון אסור הגבנות והחמאה שנעשים על ידי עמי
הארצות ומקילים בכל הדברים אם תדקדק ותברר
ענייניהם. ומי יוכל להמלט מהאסורין הבאים
לנו ע"י האנשים האלו. וכמעט שאין תקנה
לדברים האלו אלא אם יהיה עמהם ת"ח שומר.
ואין שומעין לנו להוציא עליו הוצאות. וכמה
מחו"ד אר"ץ טוחו אחר טוחה עליהם וכמה
פעמים אסרו להם הגבירות והחמאה שאין נוהרים
בשמירתה. עכשיו אחזק דרי ביותר ויותר ואין
שומע לחכם וה' יחזירם למוטב.

ספר

מעשה אליהו

ח"א

כקש"ת חק"ל כמוהר"ר אליהו סלימאן מני זצוק"ל וזיע"א

רבה של עיה"ק חברון ת"ו

לב) היום ח"י חשון תר"ס נשאלתי מאר"צ על
פחי ברזל המלאים חלב מבושל מערי
אירופה אם מותר לאכול מהם, ואם אין בו משום
חלב שחלבו גוי. הנה לכאורה יש לאסור מפני
חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו אסור וכו'
כנזכר בשו"ע יו"ד (סי' קט"ו). ואף במקומכם
שרוב העיר שותים חלב שחלבו גוי ואין ישראל
רואהו, אני דנתי אותם לזכות שסוברים כסברת
החשב"ץ ח"ב (סי' ל"ב), והרב פר"ח התיר, אך
רוב האחרונים אסרו. ולענין הלכה אנן אין לנו
אלא דברי הגאון רב חיד"א ז"ל בשיווי ברכה

(אות א') שכתב דבעיר שלא נמצא חלב טמא אם
נהגו לקנות מן הגוי כך בקדירה מותר ואין
למחות בידם מאחר שנהגו כאותם הגדולים
שמתירים.

ובהחלב המכושל הבא מערי אירופה יש סברא
להתיר ג"כ יען שאין שם מצוי לא
גמלים ולא חמורים, וחלב הסוסים והחזירים יש
אכן הם נמכרים ביוקר, עיין פרי חדש (סוף סי'
ק"ו) ופרי תאר (סוף סק"א). ואם כן לק"ק אר"צ
שנהגו לשתות חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו
ודאי שמותר.

ועוד יש לראות היתר בזה כי דרשתי מכמה
רופאים ורוקחים ואמרו לי שחלב זה אי
אפשר שיהיה בו שום תערובת חלב אחר ולא דבר
אחר, יען שיפסד בקרב ימים. ולדבריהם באנו
להתיר חלב זה מצד דין דבר טמא שאינו עומד,
ולכן כתב ההג"ה (סי' קט"ו ס"ב) ולכן אם ראה
היהודי עשיית הגבינות ולא ראה החליבה שיש
להתיר. ושמעתי שרבני אמעריקא כתבו על חלב
זה שאין בו שום חשש איסור. על כל פנים כל
לגבי ידידי המחמיר תבא עליו ברכה.

How is Cholov Yisroel Supervision Conducted?

In earlier years (as well as in present far-flung locales with few Jews), a Jew would go to a non-Jewish farm, inspect the milking pails for cleanliness (or bring his own pails), supervise the milking of one or two cows, and then transport the milk back home. In modern America and many parts of Western Europe, where large Jewish populations rely on having a constant supply of *cholov Yisroel* available, and farms often have hundreds or many thousands of cows, things are very different.

There are two formats for contemporary *cholov Yisroel* farming: Farms which are exclusively *cholov Yisroel*, and those which do special *cholov Yisroel* productions only upon request.

Exclusively *cholov Yisroel* farms have full-time *mashgichim* who literally live at the farms. (The lives of these *mashgichim* are very difficult, as they are isolated from regular Jewish communities.) In order to assure that *mashgichim* are present or available for every single milking session, which are often 'round-the-clock, each of these facilities has a team of two or more *mashgichim*, so that there is always someone on call. During milking, the *mashgichim* are free to move about the farm and leave for short breaks, but they are typically stationed in or at the entrance to the "milking parlor" – the room where the milking occurs. Some [kashrus agencies](#) insist that their *mashgichim* insert cards into punch-clocks at the milking parlor every so often in order to guarantee that they will be present at the parlor on a very frequent basis during milking.

Non-*cholov Yisroel* farms which schedule special *cholov Yisroel* productions dedicate specific days for *cholov Yisroel* production with a kashrus agency, upon which a *mashgiach* will arrive at the farm for a specified period, first inspecting the facility to assure cleanliness of equipment from unsupervised milk, and then remaining present or popping in and out throughout the day while the milking occurs.

In general, *Poskim* have ruled that *yotzei v'nichnas* supervision requires the *mashgiach* be present at the beginning of the milking, come in unannounced at least once in the middle, and come back at the conclusion of the milking. This applies to each milking session, typically lasting eight hours or so. Some kashrus agencies may require more frequent visitation. Farms which are exclusively *cholov Yisroel* may have more constant *mashgiach* presence due to the need to have full-time, year-round *hashgacha*, although – in theory – the *mashgichim* need not be on-site the entire time.

Modern and advanced technology has afforded *cholov Yisroel* supervision some innovative benefits. Rather than having *mashgichim* on-site, many farms outside of the US utilize full-time video screening, in which video cameras are installed in the milking

parlors from all angles so that someone at the office of the kashrus agency involved can see exactly what is happening at any given instant. *Poskim* widely concur that this is an acceptable method of supervision.

Some milk farms in Europe are referred to as “robotic farms”. In these facilities, each cow has a computer-chip tag attached to it, which identifies the cow. When the cow goes to its feeding trough, the tag is read by a computer, and electronic, mobile suction cups programmed to fit to the specific cow’s udders automatically rise to attach themselves to the cow and extract milk. This process is fully-robotic; the only human involvement is to collect milk from the tank where it flows upon milking and to do routine maintenance once or twice per day. This system milks cows for twelve hours straight, unlike the typical eight-hour milking at manual farms. Some have suggested that far less kashrus supervision is needed at robotic farms, as the computerized system will not milk anything other than the cow specified in its data, thus assuring that non-kosher animals are kept out. However, one prominent *Posek* has argued that the closed-system features of robotic farms do not address the possibility of adulteration of milk elsewhere in the facilities. Nonetheless, the potential technological benefits of robotic farming for *cholov Yisroel* supervision warrant further investigation.

Additional Hashgacha Requirements

Aside from being present at milking, *cholov Yisroel mashgichim* perform many tasks which are necessary to assure the kosher integrity of the milk. In farms that are not exclusively *cholov Yisroel*, *mashgichim* must first inspect the equipment, which involves removing the seals that secure the milk tank and visually checking that there is no unsupervised milk present from before the *cholov Yisroel* production.

When the milking is over, the *mashgichim* must lock and seal the milk tank with special *hashgacha* locks and/or seals. Once the milk is ready to be transported to a dairy for further processing, the *mashgichim* (even at exclusively *cholov Yisroel* farms) need to verify that the truck used is kosher (i.e. that its holding areas are clean and have been kashered, if the truck is also used for unsupervised milk or other non-kosher materials). They then need to seal all of the truck’s openings where milk is pumped in, so that the truck cannot later load up more milk from unknown sources after it has left the farm, and they must subsequently inform the *mashgichim* at the dairy to where the milk is shipped of the exact seal numbers and other identifying markings, so that the *mashgichim* at the receiving dairy can be sure that the truck’s loading areas have not been opened since it departed from the farm.

It is imperative that the *mashgichim* at the farm and dairy maintain logs to record all seals used and received. All quantities of milk shipped and received must also be logged and cross-checked by the *mashgichim* as a further safeguard.

Shabbat Issues

Milk cows need to be milked every day. How do *mashgichim* supervise milking on *Shabbat*? How can seals be affixed and recorded?

In cases of special *cholov Yisroel* productions at normally-unsupervised farms, *mashgichim* typically schedule productions for weekdays. Full-time *cholov Yisroel* farms pose problems, though, as the cows need to be milked under supervision every day – including *Shabbat* – when the *mashgichim* cannot seal trucks, record seal numbers, etc. In these cases, the *mashgichim* are present to supervise *Shabbat* milking, and they issue seals to the gentile workers before *Shabbat*, recording the seal numbers and identifiers in advance. Then, on *Motzei Shabbat*, the farm *mashgichim* contact the *mashgichim* at the dairy to inform them of the seal numbers and identifiers. Furthermore, it is necessary to make sure that the milk and trucks are gentile-owned or to take other steps to prevent *chillul Shabbat* (such as Jewish-owned trucks transporting milk on *Shabbat*) by the *cholov Yisroel* company.

At the Dairy Plant: How is the Milk Handled and Processed After it Leaves the Farms?

The vast majority of dairy processing facilities (milk bottling plants, butter, ice cream and cheese factories, etc.) which manufacture *cholov Yisroel* products are not dedicated to *cholov Yisroel* production most of the time. As with many farms, these facilities schedule special *cholov Yisroel* productions with kashrus agencies, in which *mashgichim* come to the plant before a *cholov Yisroel* campaign, kasher the equipment from unsupervised milk (or otherwise non-kosher) use, and supervise the *cholov Yisroel* production as necessary, checking *cholov Yisroel* truck seal numbers and all other necessary data to assure that the milk received is truly *cholov Yisroel*.

Cholov Yisroel products are commonly more costly than products made with unsupervised milk. When one thinks of the effort and expense in *cholov Yisroel* production, he can begin to understand all of what went into the seemingly simple product he often so mindlessly purchases and enjoys.

OU Kosher Staff